

Thiết kế không gian xanh phố đi bộ ở Tiên Yên

Designing greenery in the pedestrian street in Tien Yen

Lương Tú Quyên

Tóm tắt

Không gian xanh là thành phần không thể thiếu trong các tuyến phố đi bộ, nó giúp cho khu vực này thêm hấp dẫn, an toàn và thân thiện với người đi bộ. Phố đi bộ ở Tiên Yên được tổ chức vào tối thứ Bảy hàng tuần với chủ đề “Hồn xưa, nét cũ, Tiên Yên phố”, nơi đây trở thành điểm đến hấp dẫn người dân, du khách trong và ngoài tỉnh đến với Tiên Yên.

Để tuyến phố đi bộ Tiên Yên ngày càng hiệu quả, trong tương lai cần có các giải pháp tổ chức không gian kiến trúc cảnh quan tổng thể. Trong đó chú trọng thiết kế không gian xanh nhằm đáp ứng các yêu cầu đặc thù của phố đi bộ, phù hợp với điều kiện thổ nhưỡng, khí hậu và mang đậm bản sắc văn hóa bản địa của Tiên Yên.

Bài viết giới thiệu một số nguyên tắc và giải pháp thiết kế không gian xanh trong điều kiện của các đô thị Việt Nam nói chung và thị trấn Tiên Yên nói riêng.

Abstract

Greenery is an integral part of pedestrian streets, making them more attractive, safe and pedestrian-friendly. Walking street in Tien Yen is held every Saturday night with the theme “Old spirit, old custom, Tien Yen streets” and it has become an attractive destination for locals and tourists from both within and outside the province to visit Tien Yen.

To fully develop Tien Yen as a pedestrian street, it is necessary to have green space design solutions to meet the requirements of the pedestrian street, suitable to the soil and climate conditions, and imbued with the indigenous cultural identity of Tien Yen.

The paper introduces some principles and solutions for greenery design in the conditions of Vietnamese cities in general and Tien Yen town in particular.

PGS.TS. KTS. Lương Tú Quyên

Bộ môn Quy hoạch đô thị và nông thôn

Khoa Quy hoạch Đô thị & Nông thôn

Email. luongtuquyen@gmail.com

Ngày nhận bài: 10/5/2022

Ngày sửa bài: 19/5/2022

Ngày duyệt đăng: 15/03/2024

1. Vai trò, tầm quan trọng của phố đi bộ Tiên Yên

Phố cổ Tiên Yên đem đến bức tranh kiến trúc đa dạng, là sự giao thoa giữa hai nền văn hóa phương Đông và phương Tây, thể hiện ở các công trình được xây dựng từ thời Pháp thuộc như nhà thờ, biệt thự, bệnh viện hay những ngôi nhà, đình, chùa của người Hoa còn sót lại. Từ tháng 8/2017, nơi đây trở thành phố đi bộ vào mỗi tối thứ bảy hàng tuần đã thu hút đông đảo người dân cũng như du khách đến với Tiên Yên. Trong tương lai, khu vực này hoàn toàn có thể trở thành một tuyến phố đi bộ hoàn chỉnh, khai thác 7 ngày trong tuần để thúc đẩy các hoạt động thương mại, dịch vụ cũng như nghỉ ngơi, vui chơi giải trí, giao lưu văn hóa, sáng tạo của người dân Tiên Yên.

Phố cổ Tiên Yên để lại những ấn tượng sâu sắc bởi dãy phố trầm mặc với những ngôi nhà ống cổ kính, xây bằng đá và gạch đen, mái ngói đất nung lợp theo kiểu âm dương được xây dựng từ những năm đầu thế kỷ XX. Chuyển đổi sang đi bộ là cách tốt nhất để bảo tồn và phát triển phố cổ Tiên Yên trước tác động có hại của giao thông và tăng cường khả năng giao tiếp của người dân cũng như du khách với thị trấn. Xây dựng khu phố đi bộ ngày càng cần thiết, quan trọng hơn khi phương tiện giao thông cơ giới cá nhân phát triển quá nhanh mà các tuyến phố cổ lại nhỏ hẹp.

Phố đi bộ tạo điều kiện cho các chức năng thương mại, dịch vụ hoạt động hiệu quả vì chỉ khi đi bộ con người mới có thể dễ dàng tiếp cận các cửa hàng trong khu vực này để chọn lựa, xem xét và mua bán.

Hơn thế nữa, phố đi bộ khuyến khích người dân rèn luyện thể chất, tăng cường giao tiếp giữa con người với con người, giữa con người với môi trường đô thị, góp phần tạo dựng một cộng đồng dân cư mạnh khỏe và lành mạnh.

Có thể thấy một số lợi ích chính của phố đi bộ như sau:

- Cải thiện sức khỏe cộng đồng: hạn chế các bệnh tim mạch, huyết áp, tăng cường vận động cơ, xương, khớp;
- Cải thiện các mối quan hệ xã hội, tăng cường giao tiếp giữa người dân với người dân, giữa người dân với khách du lịch;
- Cải thiện mối quan hệ giữa con người với không gian đô thị: khai thác hiệu quả các khu chức năng thương mại dịch vụ, bảo tồn và phát huy giá trị di sản đô thị;
- Giảm ô nhiễm môi trường, tai nạn giao thông đô thị.

2. Thực trạng không gian xanh phố đi bộ Tiên Yên

Không gian xanh khu vực phố cổ Tiên Yên hiện nay chủ yếu là cây xanh trồng trên vỉa hè, cây xanh tương đối đa dạng nhưng phân bố rải rác, các tuyến phố chính thường ít cây xanh. Ngoài ra còn có các cây bụi nhỏ, chậu cây cảnh, cây leo của các hộ nhà dân đặt ở vỉa hè khu phố. Loại cây bóng mát được trồng nhiều là cây xoan, một ít cây sao đen, cây xà cừ và cây sấu.

Có một số cây đặc biệt như cây si (ở miếu cây si) và 1 - 2 cây bàng. Cây xoan và cây bàng là những loại cây hấp dẫn côn trùng, sâu bọ vì vậy không thích hợp khi trồng trong phố đi bộ. Các loại cây bóng mát được trồng tự do, không có thiết kế hay lựa chọn theo chủ đề, ý tưởng. Một số cây to, tán là rợp tạo bóng mát nhưng rất ít và không đồng đều trên toàn tuyến phố.

Nhìn chung cây xanh ở đây chưa được đầu tư thiết kế, chăm sóc nên phần lớn không có giá trị thẩm mỹ, các loại cây khác nhau vì vậy không đồng bộ và hài hòa, cây trồng thưa thớt chưa đủ tạo bóng mát.

3. Thiết kế không gian xanh trong phố đi bộ Tiên Yên

Không gian xanh là thành phần không thể thiếu trong không gian đi bộ. Cây xanh và hoa lá giúp các khu đi bộ tăng thêm tính hấp dẫn, an toàn và thân thiện, làm sạch không khí và cải thiện vi khí hậu, đặc biệt trong điều kiện nhiệt đới nóng ẩm của Việt Nam. Cây xanh trồng trong phố đi bộ có những

Hình 1. Sơ đồ phân tích, đánh giá cây xanh hiện trạng phố cổ Tiên Yên.
Nguồn: Phương án dự thi của sinh viên

yêu cầu riêng theo từng loại hình, vì thế các giải pháp thiết kế cũng khác nhau.

Cây xanh trong phố đi bộ bao gồm 2 loại:

- Cây xanh (dọc tuyến) tạo bóng mát
- Cây xanh trang trí: gồm cây xanh cố định và cây xanh di động (trồng trong các bồn cây, chậu hoa - có thể thay đổi hay di động được).

(Cách phân loại này mang tính chất tương đối, vì cây tạo bóng mát cũng đẹp, để trang trí và ngược lại cây trang trí cũng có thể tạo bóng mát)

Không gian xanh phố đi bộ Tiên Yên có đặc thù riêng do

khu vực này bao gồm các tuyến phố lịch sử; Các giá trị kiến trúc, văn hóa đã định hình rất độc đáo và có đặc trưng riêng. Vì vậy, các yêu cầu thiết kế không gian xanh ở đây đòi hỏi khắt khe hơn so với cây xanh đường phố khác.

Đặc điểm chủ yếu của hoạt động đi bộ:

- Vận tốc trung bình 4km/h;
- Có khả năng quan sát tốt;
- Cụ ly tiếp cận gần.

Thiết kế cây xanh trong khu phố đi bộ cần phù hợp với đặc điểm của hoạt động đi bộ và phải đáp ứng 3 nguyên tắc: An toàn - Đẹp - Thân thiện.

Hình 3. Không gian xanh phố đi bộ Singapore an toàn và thân thiện

Hình 2. Cây xanh phố đi bộ có tỷ lệ vừa phải, không che khuất các cửa hàng, cửa hiệu - Thành phố Piešťany - Cộng hòa Slovakia
(Nguồn hình ảnh: Dreamstime.com)

Hình 4. Giải pháp thiết kế cây xanh phố đi bộ Tiên Yên
Nguồn: Phương án dự thi của sinh viên

An toàn là yêu cầu được đặt lên hàng đầu đối với cây xanh trong khu phố đi bộ. Để đạt được yêu cầu này, cây xanh lựa chọn phải là loại có thân, rễ khỏe, không dễ bị đổ, bật gốc khi gió bão. Không có gai, không độc, lá và hoa không thu hút côn trùng, sâu bọ. Ngoài ra còn có các yêu cầu khác như lá không bắt bụi, phù hợp với thổ nhưỡng, khí hậu, văn hóa địa phương.

Do con người khi đi bộ di chuyển với tốc độ chậm nên khả năng quan sát và cảm nhận của con người đạt đến mức tối đa đối với môi trường xung quanh. Thiết kế cây xanh khu vực đi bộ phải chú ý tới từng chi tiết, tinh tế, tỉ mỉ để đạt được các hiệu quả thẩm mỹ. Tạo hình, phối kết các tầng cây, loại cây theo màu sắc hoa, lá theo các chủ đề, theo từng mùa.

Phố đi bộ Tiên Yên có không gian nhỏ hẹp, vì vậy cây trồng khu vực này dù là cây bóng mát hay cây trang trí cần lựa chọn loại tiết kiệm đất, tiết kiệm không gian, thường có kích thước vừa phải. Trong phố đi bộ không có các bố cục cây xanh hoành tráng, đồ sộ, tạo cảm giác áp chế hay mệnh mông, bao la như trong một số khu vực công cộng khác.

Để đảm bảo các hoạt động thương mại - dịch vụ diễn ra thuận lợi, cây xanh dọc tuyến tạo bóng mát ngoài việc có tỷ lệ phù hợp cần chú ý đến độ phân cành, hình dáng và kích thước tán cây để không che khuất các biển hiệu, biển quảng cáo, hài hòa với kích thước các ngôi nhà ống cổ xưa - đây là

yêu cầu quan trọng của cây xanh khu vực này.

Phố đi bộ Tiên Yên được phát triển từ khu phố cổ. Vì vậy, cần lựa chọn loại cây thân thiện và quen thuộc với địa phương, tránh bố trí những loài cây xa lạ, ngoại nhập (ví dụ cau vua, chuối dễ quật...). Các loại cây bóng mát có thể trồng trong khu vực này có thể là cây sấu, muồng hoa vàng, muồng hoàng yến...

Cây xanh trang trí trong tuyến phố đi bộ nên sử dụng loại cây, loại hoa trồng trong các chậu, bồn khi cần có thể di chuyển được, có khả năng thay đổi không gian, tạo hình ảnh đặc trưng theo mùa, theo chủ đề, theo sự kiện tạo nên sức hấp dẫn quanh năm, tránh đơn điệu và nhàm chán. Sử dụng các bồn hoa di động, các chậu cây, bố cục tiểu cảnh cây theo phương đứng để tiết kiệm đất, khai thác hiệu quả không gian khu phố đi bộ. Hoa giấy các màu phù hợp trồng thành giàn leo trước mặt đứng ngôi nhà hoặc cắt tỉa thành bố cục cây bụi trang trí.

Cây xanh kết hợp với các công trình kiến trúc nhỏ như tượng, đài phun nước, hàng cột... hoặc các thiết bị tiện ích công cộng như ghế đá, trạm điện thoại, cột đèn... tăng cường hiệu quả thẩm mỹ cho các công trình này góp phần trang trí không gian đi bộ thêm sinh động.

4. Kết luận:

Phát triển phố đi bộ Tiên Yên nhằm khai thác và phát huy hiệu quả khu phố cổ, góp phần xây dựng cộng đồng dân cư khỏe mạnh và lành mạnh, khuyến khích phát triển kinh tế, thương mại dịch vụ và du lịch.

Hiện trạng cây xanh phố đi bộ Tiên Yên chưa được đầu tư, thiết kế và chăm sóc vì vậy không thật sự có giá trị thẩm mỹ cũng như chưa thuận tiện cho hoạt động đi bộ. Để có thể trở thành tuyến phố đi bộ hoàn chỉnh trong tương lai, Tiên Yên cần có các giải pháp thiết kế tổng thể, hệ thống và đồng bộ, trong đó không gian xanh phải được lựa chọn, bố cục kỹ lưỡng, đáp ứng nguyên tắc an toàn - đẹp - thân thiện và tạo bản sắc riêng cho khu phố cổ. Không gian xanh trong phố đi bộ giống như “thiên nhiên thu nhỏ” kết nối hài hòa giữa công trình kiến trúc, hạ tầng kỹ thuật và người dân Tiên Yên cũng như du khách./

Tài liệu tham khảo

1. Allan B. Jacobs: *Greet streets*. Massachusetts Institute of Technology. 1993
2. Jozef Brath: *Pesie zony*. Slovenska technicka univerzita. 2000.
3. Nguyễn Bích Ngọc: *Đông chảy Tiên Yên - Phương án dự thi của sinh viên*. Mã số LV 219. Đại học Kiến trúc Hà Nội. 2021.
4. *Thế hệ cuộc thi thiết kế kiến trúc cảnh quan “Hồn xưa, nét cũ, Tiên Yên phố”* - Đại học Kiến trúc Hà Nội. 2021.
5. TCVN 9257/2012 quy hoạch và thiết kế cây xanh sử dụng công cộng trong đô thị - Tiêu chuẩn thiết kế.